

prof. dr hab. Marek Stachowski
Instytut Filologii Słowiańskiej
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Kraków, dn. 29.01.2020 r.

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym

dr Justyny B. Walkowiak

Wstęp

Współcześnie typowa biografia językoznawcy w Polsce składa się z dwu etapów: wybór i studia jakiejś filologii, a następnie uzyskiwanie stopni i tytułów w zakresie tejże filologii. Dr Justyna Walkowiak na pewno nie mieści się w tym schemacie. Uzyskawszy bowiem magisterium z anglistyki na podstawie pracy o teoriach zmian fonologicznych, wybrała na doktorat całkowicie odmienny zakres badawczy, tj. politykę nazewnictwa osobowego, przy czym nie w jednym, lecz w różnych krajach i językach. Jak dowiadujemy się z Autoreferatu, pracując nad doktoratem, wówczas jeszcze mgr Walkowiak zainteresowała się litewską genezą części nazwisk polskich jako ciekawym tematem przyszłej pracy habilitacyjnej. Doprawdy rzadko można się spotkać z anglistką, która odchodzi od filologii angielskiej, otwierając jej wszak drzwi do niezliczonych konferencji i stypendiów, aby z dyplomem doktora w ręku podjąć od zera studia zupełnie innej – i niełatwej – filologii, a mianowicie litewskiej.

Ta niestandardowa droga naukowa dr Justyny Walkowiak budzić musi tyleż zainteresowanie, co i uznanie każdego recenzenta. I jeszcze jeden aspekt należy tu koniecznie podkreślić: przejście od językoznawstwa stosowanego do onomastyki etymologicznej jest przejściem od synchronii do diachronii, a to dziś zjawisko wyjątkowe i w obliczu widocznego niedostatku diachronistów w Polsce szczególnie radosne.

Istotna aktywność naukowa

Dr Justyna B. Walkowiak publikowanie artykułów rozpoczęła w okresie doktoranckim. Przez cały ten czas w jej zainteresowaniach dominuje wprowadzenie

onomastyka, ale łatwo można wyróżnić kilka kręgów tematycznych. W załączonej na końcu recenzji tabeli numery artykułów podane są według bibliografii przedłożonej przez dr Walkowiak w formie dwu spisów publikacji i późniejszego uzupełnienia o prace powstałe już po złożeniu wniosku habilitacyjnego (3 prace opublikowane + 2 w druku).

Wydaje się, że rok 2016 ma przełomowe znaczenie dla pisarstwa naukowego dr Walkowiak. Wtedy bowiem z jednej strony kończy się etap regularnego publikowania prac z zakresu polityki i praktyki onomastycznej, a z drugiej strony zaczynają się regularnie pojawiać prace o charakterze bardziej szczegółowo-materiałowym, a mianowicie poświęcone głównie dwóm kręgom tematycznym: onomastyce polskiej i kontaktom onomastycznym (w pierwszym rzędzie polsko-litewskim).

Przesunięcie dominanty zainteresowań zaowocowało ostatecznie wydaniem monografii przedłożonej tu jako praca habilitacyjna. O tym, czy artykuł nr 21 (wydany równocześnie z habilitacją w 2019 r.) zapowiada powrót do dawniejszych zainteresowań polityką nazewniczą, nie śmiem na razie rozsądzać.

Rzeczą zdecydowanie chwalebną jest to, że dr Walkowiak publikuje często po angielsku i przy tym w dobrych czasopismach bądź tomach zbiorowych liczących się w onomastyce światowej, jak np. tom pokonferencyjny z Glasgow, międzynarodowe księgi jubileuszowe czy książka we współautorstwie (z T. Wicherkiem, zob. nr 21), wydana w Londynie. Dzięki temu prace dr Walkowiak rzeczywiście idą w świat, a ona sama poddaje się międzynarodowej ocenie. Przejawem jej zaistnienia już teraz w środowisku światowym jest to, że poproszono ją o napisanie rozdziału „Surnames” do wydawanej przez wydawnictwo Brill *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics*. Podkreślmy, że tym samym dr Walkowiak weszła na kolejny nowy teren badawczy – onomastyka ogólnosłowiańska, a więc nadal ma odwagę podejmować wyzwania.

Inną istotną formą aktywności naukowej jest prezentacja referatów na konferencjach. Dr Walkowiak przed złożeniem wniosku habilitacyjnego wzięła

udział łącznie w 20 konferencjach (w tym krajowych) w latach 2009–2018, tj. w ciągu 10 lat, co daje średnio dwie konferencje rocznie, a więc ilość pozwalającą realnie wierzyć, że w referatach nie powtarzały się wciąż te same treści. Natomiast w roku 2019 nastąpił prawdziwy, aż niepokojący urodzaj: 5 konferencji w jednym roku! Czy było to odreagowanie czasu pracy nad habilitacją?

Aktywność okołonaukową dr Walkowiak widać w jej udziale w organizowaniu konferencji w Poznaniu i działalności w stowarzyszeniach onomastycznych (np. od 2019 r. pełni nawet funkcję wiceprzewodniczącej Komisji Onomastycznej przy Poznańskim Oddziale PAN i w tymże 2019 r. objęła też funkcję redaktora tematycznego w czasopiśmie „Onomastica”).

Osiągnięcie naukowe

(praca habilitacyjna)

Jako osiągnięcie naukowe wskazała dr Justyna Walkowiak swą monografię pt. *Litewskie nazwiska Polaków: Słownik etymologiczno-frekwencyjny*, Poznań 2019. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że jest to etymologia przede wszystkim morfologiczna, tj. nieuwzględniająca indywidualnej historii i chronologii poświadczeń poszczególnych wariantów danego nazwiska. Oznacza to, że przedłożona praca otwiera nowe pole badawcze, ale go jeszcze nie wypełnia całkowicie. Na razie otrzymaliśmy spis nazwisk z analizą słowotwórczą i wskazówkami co do etymologii, które w przyszłości trzeba będzie poprzeć albo skorygować w oparciu o dane chronologii i znajomość historii poszczególnych rodzin bądź rodów. Autorka słownika jest tego faktu świadoma (zob. s. 13 dół). Z mojej strony jest to również nie zarzut, lecz raczej konstatacja faktu – tym bardziej, że otwarcie nowego pola badawczego osobiście uważam za wydarzenie bardziej radosne niż zamknięcie go przez całkowite wyczerpanie tematu.

Przy systematycznej lekturze *Słownika* poczynić można pewne uwagi krytyczne. Żadna z nich nie zmienia jednak faktu, że praca dr J. Walkowiak jest niezwykle treściwym kompendium, jakiego nie było dotąd w polskim piś-

miennictwie językoznawczym. Zwięzłość tego dzieła widać na przykład w zebnaniu komponentów litewskich nazw złożonych w osobny spis, co zmusza wprawdzie czytelnika do samodzielnego odszukania i zinterpretowania semantycznego członów składowych etymonu litewskiego, ale autorce *Słownika* pozwala uniknąć wielokrotnego powtarzania tych samych informacji.

Wszelkie ewentualne niedociągnięcia, z jakimi można się tu spotkać, mają albo charakter techniczny albo polemiczny. Oba są w wypadku pracy naukowej zrozumiałe.

Do uwag technicznych zaliczyłbym na przykład tę, że strona semantyczna podawana jest w sposób nierównomierny. Dla przykładu: sub „Wałejko” przytoczony jest jako etymon litewski wyraz *valià* ‘wola’ – czytelnik niekoniecznie będzie wiedział, czy chodzi tu o ‘wolną/silną wolę’ czy o ‘wieś zwolnioną od podatku na jakiś czas’. Krótkie doprecyzowanie znaczenia bardzo by się tu przydało, tym bardziej, że w innych miejscach spotykamy definicje semantyczne aż nazbyt rozwlekłe, np. sub „Żylis” wystarczyłoby podać lit. *žilis* ‘siwy człowiek’, sub „Wojno” dość byłoby dać lit. *vainà* ‘wada, przywara’ itp. Niepotrzebna jest też zwięzłość idąca aż tak daleko, że całkiem ginie informacja etymologiczna, np. „Jasiulewicz – por. lit. n. [= nazwisko] *Jasiulėvičius*. LPŽ 1: 816” – i to już koniec artykułu hasłowego.

Przykładem hasła, z którym można by nieco polemizować, niech będzie „Dulbiński”, gdzie obok etymonu litewskiego podana jest też (acz na drugim miejscu i z pewnym wahaniem) możliwość związku tego nazwiska z pol. *Dulęba* < *dulęba* ‘człowiek niezgrabny’. Osobiście raczej pominąłbym tę możliwość milczeniem, gdyż od *Dulęby* oczekivalibyśmy postaci **Dulębiński* (por. także *Dulębianka*, nie **Dulbianka*).

Są to wszystko, jak widać, drobiazgi, niepodważające wagi pracy. Jej znaczenia upatruję w następujących okolicznościach:

- 1) Wypełnienie luki – dotąd nie było w Polsce takiego opracowania, a i prac wstępnych było dość mało, tak że ich część autorka musiała wykonać sama;

- 2) Poziom naukowy jest bardzo dobry; nie rzuciło mi się w oczy ani jedno sformułowanie, które etymolog koniecznie musiałby poprawić. Innymi słowy: Nie ze wszystkim trzeba się tu zgadzać w całej rozciągłości, ale o wszystkim da się rozmawiać i nic nie trzeba zdecydowanie odrzucać.
- 3) Wobec niewielkiej ilości językoznawców diachronicznych w Polsce i faktu, że etymolodzy tworzą wśród nich grupę szczególnie mikrą, zaangażowanie się dr Justyny Walkowiak w badania diachroniczne o nachyleniu etymologicznym jest zdarzeniem szczególnie pozytywnym i pozwala mieć nadzieję, że wychowa ona młode pokolenie onomastów diachronicznych.

W świetle wszystkiego, co zostało powyżej powiedziane, i ze szczególnym naciskiem na wymienione trzy walory pracy przedłożonej jako rozprawa habilitacyjna, uważam, że zostały spełnione wszystkie ustawowe warunki, aby nadać dr Justynie B. Walkowiak stopień doktora habilitowanego.

prof. dr hab. Marek Stachowski

Tabela.

Rozkład chronologiczny tematyki publikacji dr Justyny B. Walkowiak

Tematyka	2011	2012	2013	2014	2015 dr j.stos.	2016	2017	2018 lic. lituan.	2019	w druku
Onomastyka polska		18	17				7, 23, 24	1, 4, 5	2	1 tytuł
Onomastyka litewska						10				
Kontakty onomastyczne					14		9, 25	3	habil., 33, 34, 35	
Polityka i praktyka onomastyczna	19		32	29, 20, 31		13, 20, 26			21	1 tytuł
Aspekt kobiecości		16 → (ed. 2015)	→→	→→	→16	28	8	22		
Varia					12, 15	11, 27		6		